

# REVIVALISMUL ISLAMIC. TENDINȚE ÎNNOITOARE

Drd. Vlad Adrian GHIȚĂ

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București

## Abstract

*This study aims to examine three modern Muslim reform movements and to assert that all the violent Islamist groups are sincerely trying to use the Quran as a guide on how to rule a society. The spread of Islam through conquerings was legitimized by the Quranic text. The fact that Muhammad has preached Monotheism is not enough to allow us to liken Islam to Christianity. The aggressive ethos of the Muslim culture is confirmed by the numerous contemporary terrorist Islamic organizations. The scholars who criticize the Quran for its verses which incite to war and killings should not simply be accused of Islamophobia. The Islamic tradition denies the most important elements of the Christian faith. Muslims reject the faith in the Holy Trinity, the belief in Christ's two natures (one human and one Divine) and the historicity of His Death on the Cross and Resurrection. There is no reason to draw any parallels between Islam and Christianity. Most of the Biblical stories which are retold in the Quran have their meaning distorted because of the Islamic aim of denying the dogma of the Incarnation. The Eastern Orthodox Church cannot see Jesus Christ otherwise than as simultaneously God and Human, not just a prophet, but the Creator of everything.*

**Keywords:** Islam, terrorism, Quran, Muhammad, hadith, madrasa, Salafi, Wahhabi.

## Introducere. Curente de „trezire islamică” (as-sahwah al-’Islamiyyah)

În acest studiu vor fi prezentate trei mișcări revivaliste islamice predispuse la violență, anume *Ahl-e-Hadith* din Asia de Sud, *Salafi* (dezvoltată inițial în sediul cultural al spațiului arab – Egiptul) și *Wahhabi* (care încă predomină în sediul religios al lumii islamice – Arabia Saudită).

Mișcarea de Renaștere arabă (*nahḍa*) de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea a avut pe plan religios două manifestări: reforma (*iṣlāḥ*), respectiv reînnoirea (*taḡdid*). „Diferența constă în faptul că *islah* accentuează reforma prin recursul la tradiția însoțitorilor profetului (*sahaba*) și a primelor veacuri,

iar *tajdid* sugerează o reîmprospătare comunitar-religioasă prin *ijtihad*.<sup>1</sup>

O parte a grupărilor de înnoire (*tajdid*) sau trezire islamică s-au dovedit predispușe la utilizarea violenței, aceasta spre deosebire de grupări sunit cvasipacifiste ale islamului precum *Deobandi*, *Barelvi* sau *Darul Uloom Nadwatul Ulama* (toate în Asia de Sud), respectiv mișcarea modernistă *Persyarikatan Muhammadiyah*, fondată de către Ahmad Dahlan (1868-1923) în orașul Yogyakarta din sudul insulei Java în 1912 și gruparea sincretistă și naționalistă *Nahdlatul Ulama (NU)*, fondată în orașul Surabaya din estul insulei Java în 1926 și care promovează conceptul de „islam *nusantara*” ca desemnând specificul islamului indonezian (prin extensie al islamului sud-est asiatic) în detrimentul arabizării (ambele aceste organizații provenind din cea mai populată țară islamică – Indonezia).

## I. Ahl-e-Hadith

Curentul „teologiei tradiționale” (*Athari*) care s-a dezvoltat în islamul sunit la sfârșitul secolului al VIII-lea și în secolul al IX-lea d.Hr. se baza pe acceptarea totală și necritică a orice scrie în Coran sau în *hadith*, principiul de interpretare sau exegeză fiind cel de „a nu întreba «Cum?»” (*bilā kaifa*, transliterat din alfabetul arab în cel latin și ca *bi-la kayfa*, și însemnând literal „fără Cum?”), în acest fel ignorându-se toate contradicțiile din textul coranic și fiind acceptate ca atare.

Două exemple, de asemenea contradicții, care au fost amplu dezbătute în gândirea islamică și pe care acest principiu metodologic le lăsa suspendate, erau acelea prin care se puneau întrebarea cum se pot împăca atributele divine antropomorfe, prin care îi erau rezervate lui *Allah* caracteristici umane, cu absoluta Sa transcendență sau, iarăși, cum poate Coranul să fie cuvântul lui *Allah* și totodată necreat, așa cum învață cele două curente teologice acceptate în sunism – *Ash'ari*, fondat de către Abu al-Hasan al-Ash'ari (874-936), respectiv *Maturidi*, fondat de către Imam Abū Maṣṣūr al-Māturīdī (853-944). Aceste curente aveau succes între cei din *Ahl al-Ray* („oamenii rațiunii”) și hanafiții care i-au urmat

<sup>1</sup> Pr. Valentin Ilie, *Umma. Tradiție, modernitate și postmodernitate*, Editura Universității din București, 2019, p. 205.

pe aceștia din urmă, în Imperiile sunitice Mogul, Otoman și în celelalte triburi turcice neotomane islamizate.

În secolele VIII-IX, cele trei școli de gândire din cadrul Islamului care dezbăteau asupra surselor dreptului islamic erau *Ahl ar-Ra'y* (școala bunului simț/ a simțului comun), *Ahl al-Kalam* (școala teologilor speculativi), respectiv *Ahl al-Hadith* sau *Ashab al-Hadith* (partizanii *hadith*-ului), dintre acestea trei învingând în cele din urmă tocmai *Ahl al-Hadith*, pe care au încercat s-o reîntemeieze în secolul al XIX-lea cei din *Ahl-i-Hadith*.

Dacă în decursul secolelor metodologia juridică adoptată de către *madhab*-ul *Hanafi* a fost cea a mișcării *Ahl ar-Ra'y* din primele secole ale islamului, *Ahl-i-Hadith* în schimb nu s-a asociat nici unuia dintre cele patru *madhab*-uri sunitice, împrumutând elemente din toate, însă fiind influențată masiv de către imamul sunit din Yemen pe nume Muhammad ash-Shawkani<sup>2</sup> (1759-1839), respectiv de către școala juridică *Zāhirī* (*al-Zāhirīyyah*), cunoscută uneori în dreptul islamic (*fiqh*) ca „al cincilea *madhab*” și care a fost întemeiată în secolul al IX-lea de către Dawud al-Zahiri (815-883/884).

Școala juridică *Zahiri* se concentrează strict pe sensul literal, exoteric (*zahir*) al versetelor Coranului și al *hadith*-elor, eliminându-l pe cel ascuns, esoteric (*bāṭin*) și respingând totodată folosirea în raționamentele juridice a oricărui fel de analogie deductivă (*qiyās*), adică de comparare a învățăturilor din *hadith*-e cu cele din Coran pentru a emite o nouă dispoziție sau hotărâre juridică (*nass*).

Criticată de toate cele patru *madhab*-uri („școli juridice”) sunitice și ocupând astfel o poziție oarecum la limita sunismului, școala *Zahiri* a cunoscut, totuși, o deosebită înflorire în vremea califatului Umayyad sunit de Cordoba (929-1031), când liderul *zahirī*ților era chiar Ibn Hazm (994-1064), supranumit al-Andalusī *aḏ-Zāhirī* și considerat îndeobște părintele studiului comparat al religiilor, el fiind, pe lângă un adept al *madhab*-ului *Zahiri*, și un aprig susținător

---

<sup>2</sup> Trebuie spus că, alături de hanbaliții Ibn Qayyim al-Jawziyya (1292-1350) și Ibn Taimyyah (1263-1328), care a fost un reformator al școlii de jurisprudență *Hanbali* și simultan un membru al confreriei sufite *Qadiriyya*, fondată de către Shaykh 'Abd al-Qādir al-Jilānī (1077-1166), Muhammad ash-Shawkani (1759-1839) din Yemen este între cei mai citați trei imami de către adepții curentului fundamentalist *Salafi*, respectiv de către membrii ramurii ultraconservatoare din Arabia Saudită a salafismului, ramură salafită cunoscută ca „Wahhabism” (*al-Wahhābiya*).

al curentului tradiționalist (*Athari*) în teologie prin faptul că respingea teologia raționalistă (*kalam*) în favoarea unui literalism și a unui textualism strict în interpretarea Coranului și a *hadith*-elor.

Adepții curentului teologic islamic tradiționalist (*Athari*) resping interpretarea metaforică sau esoterică a Coranului (*ta'wil*), primul grup reprezentativ pentru acest curent fiind *Ahl al-Hadith* („oamenii *hadith*-ului”), fondat de către Ahmad ibn Hanbal (780-855), care a întemeiat totodată și *madhab*-ul *Hanbali*, predominant astăzi în Arabia Saudită și Qatar, acest grup fiind reînviat la mijlocul secolului al XIX-lea în nordul Indiei de către Syed Nazeer Husain (1805-1902) și Siddiq Hasan Khan (1832-1890), care au întemeiat *Ahl-i-Hadith*. Astfel, deși islamul hanafit este dominant în sudul Asiei, bunăoară, prin mișcări precum *Deobandi* sau *Barelvi*, totuși există aici și alte grupări sunitice (care nu sunt strict hanafite, ci împrumută elemente din mai multe *madhab*-uri de drept islamic) precum: *Ahl-e-Hadith*, *Salafi* sau *Darul Uloom Nadwatul Ulama*.

Având numele uneori transliterate și ca *Ahl-i-Hadith*, mișcarea religioasă reformistă din nordul Indiei *Ahl-e-Hadith* a fost fondată la mijlocul secolului al XIX-lea de către Siddiq Hasan Khan (1832-1890) și Syed Nazeer Husain Dehlawi (1805-1902) ca o încercare de a reînvia spiritul vechii mișcări tradiționaliste *Ahl al-Hadith* care, în secolele VIII-IX, se baza strict pe Coran și pe *hadith*-ele socotite autentice, opunându-se atât mișcării *Ahl ar-Ra'y* (care, în primele secole islamice, aproba fundamentarea raționamentelor juridice pe *ra'y*, ce însemna „opinie personală” sau „putere rațională discreționară”), cât și mișcării *Ahl al-Kalam*, ce se ocupa cu teologia speculativă și respingea orice fel de *hadith*, învecinându-se însă ca metodologie cu filosofia islamică (*falsafa*).

Centrul mișcării sunitice *Ahl-e-Hadith* din Pakistan se află în orașul Karachi din provincia pakistaneză Sindh, unde s-au mutat din India cei mai mulți musulmani „emigranți” (*muhajirun*) după momentul Împărțirii Indiei din 1947 (urmat în 1971 de despărțirea de Pakistanul de azi, numit pe atunci „Pakistanul de vest”, a Bangladesh-ului, pe atunci numit „Pakistanul de est”).

De altfel, separarea din noaptea de 14 spre 15 august 1947 a Pakistanului de India a constituit o încununare cu succes a proiectului mișcării Pakistan (*Tehrik-e-Pakistan*) din anii '40 de a crea o republică islamică în nord-vestul Asiei de Sud. Astfel, „în 1928, în fața lui Nehru, partizan al unui stat laic, Muhammad Ali Jinnah

(1876-1948), reformator cultivat, conducător al Ligii musulmane, apără «Teoria celor două națiuni», care va duce, în 1947, la divizarea Indiei și la crearea Pakistanului, unde un ideolog autodidact, Abul Ala Mawdudi (1903-1979), apăra instaurarea unui stat teocratic, iar în 1977 va susține dictatura militară a lui Zia Ul Haq (1924-1988), care a instaurat *shari'a*. Acest model va inspira unele dintre Republicile musulmane<sup>3</sup>, rezultate după destrămarea Uniunii Sovietice în 1989”<sup>4</sup>.

Mișcarea *Ahl-e-Hadith*, care debutase în politică în 1930 ca un minuscul partid politic în India, formează, la 40 de ani de la acest moment al obținerii independenței de către Pakistan, în 1986, chiar un partid politic pakistanez numit *Jamiat Ahle Hadith* și lansat de către Ehsan Elahi Zaheer (1945-1987). Această mișcare *Ahl-e-Hadith* are ca adepți 4% din populația Pakistanului, aproximativ 25-30 de milioane din cea a Indiei, respectiv 27,5 milioane din cea a Bangladeshului.

Această mișcare sunită *Ahl-e-Hadith* este prezentă în nordul Indiei, în Pakistan, Bangladesh și Afganistan, fiind susținută financiar de către wahabiții ce conduc Arabia Saudită. Trebuie cunoscut faptul că este dovedit că una dintre cele mai active organizații teroriste (islamiste) din Asia de Sud – *Lashkar-e-Taiba (LeT)*, care are sediul la Muridke în Punjabul pakistanez – a recrutat adepți din cadrul asociației sunită *Ahl-e-Hadith*.

## II. Salafismul egiptean și wahhabismul saudit

Mișcarea salafistă a apărut în islamul sunit din Egipt la sfârșitul secolului al XIX-lea ca un curent reformist în islamul sunit care avea rolul de a se opune imperialismului european și aplicării sale concrete care a fost colonialismul. Deși în prezent wahhabismul este ramura saudită extremistă a mișcării *Salafi*, se pare că, inițial, salafismul s-a dezvoltat, de fapt, din mișcarea *Wahhabi* apărută, mai întâi, în secolul al XVIII-lea, când a fost fondată în regiunea Najd din centrul Arabiei Saudite de către Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703-1792) pe bazele reformei hanbalismului propuse

---

<sup>3</sup> Aceste șase republici musulmane ex-sovietice sunt: Azerbaidjan (în Caucaz), respectiv Tadjikistan, Uzbekistan, Kazahstan, Kirgizstan și Turkmenistan (toate cinci în Asia Centrală).

<sup>4</sup> Paul Balta, *Islamul*, Editura Prietenii cărții, București, 2008, p. 85.

de către Ibn Taimiyyah (1263-1328) și discipolul acestuia Ismail ibn Kathir (1300-1373).

Wahhabismul s-a opus dintotdeauna practicilor sufite precum *Tawassul* (venerarea „sfinților” musulmani) sau *Ziyarah* (pelerinajul la mormintele sau sanctuarele descendenților lui Mahomed, ale companionilor săi, ale profetilor, sufiștilor ori ale învățaților musulmani), considerate de către wahhabiți drept idolatrie sau *bi'dah* („inovație în materie de religie”, care, deci, nu are precedent în Coran sau în obiceiul de a se purta, denumit *Sunnah*, al profetului islamului).

Muhammad ibn al Abd Al-Wahhab (1703-1792) a fost susținut politic, începând cu anul 1746, de către Muhammad ibn Saud (mort în 1765), care a fost fondatorul dinastiei saudite în primul stat saudit, anume în Emiratul de Diriyah (1744-1818). Ulterior, al doilea stat saudit – Emiratul de Nejd (1824-1891) – a fost fondat tot de către membrii sectei wahhabite, al treilea stat saudit, întemeiat în 1932, dăinuind până astăzi sub denumirea de Arabia Saudită.

Prin urmare, această țară, unde predomină, la fel ca în Qatar, școala juridică strictă *Hanbali*, este încă de la începuturile ei afectată de ideologia fundamentalistă a Wahhabismului. Se pare că această ideologie *Wahhabi* a stat la baza Statului Islamic (cunoscut ca *Daesh*, ISIL sau ISIS), „care a creat primul stat *jihad*-ist de la sfârșitul secolului al XIX-lea încoace”<sup>5</sup>. Este cutremurător faptul că „în februarie 2015, ISIS a decapitat 21 de creștini pe o plajă din Libia. În înregistrarea video sunt surprinși acei bărbați, cu doar câteva clipe înainte de a fi executați, strigând numele lui Iisus și rostind rugăciuni”<sup>6</sup>.

Asocierea islamului cu violența în mentalul comun euro-american nu poate fi eliminată simplist prin acuzarea occidentalilor de islamofobie. Este incontestabil că „primul fapt al istoriei islamice pe care-l cunoaștem din surse independente și datate este, în secolul al VII-lea, cucerirea de către triburile arabe a sudului Mediteranei și a Orientului Mijlociu până în Iran”<sup>7</sup>.

<sup>5</sup> Allan G. Jamieson, *Credința prin sabie. Scurtă istorie a conflictului dintre creștini și musulmani*, Editura Niculescu, București, 2017, p. 284.

<sup>6</sup> Nabeel Qureshi, *Jihadul. Un răspuns creștin*, Editura Casa Cărții, Oradea, 2017, p. 153.

<sup>7</sup> Rémi Brague, *Dumnezeul creștinilor. Câteva clarificări*, Editura Deisis, Sibiu, 2017, p. 35.

Cu toate că wahhabismul a precedat salafismul, aceste două mișcări sunitе având rădăcini diferite, ele au fuzionat totuși în anii '60, denumirile lor fiind considerate astăzi ca sinonime sau, mai precis, mișcarea *Wahhabi* fiind tratată ca facțiunea salafistă din Arabia Saudită (cu orientări mai radicale decât ale salafiților din alte țări islamice). Trebuie precizat și că „prozelitismul wahhabit a depășit granițele către statele arabe vecine cu Najdul, în Mesopotamia, 'Oman și Somalia”<sup>8</sup>, iar, „după dispariția Iugoslaviei, saudiții au susținut financiar înființarea de școli wahhabite în Bosnia”<sup>9</sup>.

Denumirea mișcării *Salafi* provine de la termenul arab *Salaf* care face referire la primele trei generații de după Mahomed. Între *salaf* („strămoși”, tradus și ca „predecesori”), denumiți și „al-salaf al-șāliḥ” („predecesorii pioși”), se numără trei categorii de musulmani: *Sahabah* („însoțitorii” lui Mahomed); *Tābi'un* („urmașii” sau „succesorii”, cu referire la generația imediat următoare de după Mahomed și însoțitorii săi); respectiv *Tābi' al-Tābi'un* („succesorii succesorilor”, adică a treia generație de musulmani – cea de după generația imediat următoare lui Mahomed și însoțitorilor lui).

Respingând drept *bi'dah* („inovație în materie de religie”), la fel ca wahhabiștii, practicile sufite, salafiștii se impart în: chietști (care sunt moderați și nu se implică în politică), activiști (care se implică în politică pe cale pașnică pentru a obține supremația islamului), respectiv *jiḥad-iști* (care, deși sunt încă o minoritate printre salafiști, se aseamănă totuși cu wahhabiștii saudiți atunci când propun cucerirea întregii lumi sub stindardul restaurării islamului autentic al primelor trei generații de musulmani prin violență împotriva atât a nemusulmanilor, cât și a musulmanilor, fie ei suniți moderați sau șiiți, pentru că și aceștia încetinesc expansiunea islamului).

Este îngrijorător faptul că 47% din populația Qatarului, 45% din cea a Emiratelor Arabe Unite, 23% din cea a Arabiei Saudite (unde salafiștii, însă, dețin întreaga putere politică și economică), 6% din cea a Bahrainului, 3% din cea a Kuweitului și o minoritate semnificativă de turci aderă la mișcarea *Salafi*. Abordarea strict literalistă și puritanică a islamului de către salafiști a apărut ca o încercare

<sup>8</sup> Henri Lammens, *Islamul. Credințe și instituții*, Editura Corint, București, 2003, p. 193.

<sup>9</sup> Mark Sedgwick, *Islamul și musulmanii*, Editura Niculescu, București, 2010, p. 233.

de apărare a etosului islamic împotriva hegemoniei Europei post-creștine seculariste în spațiul Orientului Apropiat. Salafismul se prezintă astăzi ca un melanj al ideologiei ultraconservatoare a Wahhabismului saudit cu mișcări islamice sunită fundamentalist mai noi, apărute după anii '60.

În secolul al XIX-lea numele de învățați musulmani (*Ulamā*) asociate cu mișcarea sunită *Salafi* sunt: Muhammad 'Abduh (1849-1905), Sayyid Jamāl al-Dīn al-Afghānī (numit uneori Sayyid Jamāl ad-Dīn Asadābādī și care a trăit între 1838/1839-1897), Muhammad Rashid Rida (1865-1935), aceștia trei fiind printre fondatorii curentului Modernismului Islamic, cunoscut și ca Salafism Modernist sau Neo-Mu'tazilism). Totodată, între salafiți se numără: Muhammad Sultan al-Ma'soomi al-Khajnadee (născut în 1879/1880), Salim al-Hilali (născut în 1957), albanezul Muhammad Nasir al-Din al-Albani (1914-1999), Sayyid Nazeer Husain Dehlawi (1805-1902, cunoscut și ca *Shaykh al-Kull* pentru autoritatea obținută între cei din *Ahl-i-Hadith*), Siddiq Hasan Khan (1832-1890, care, alături de Syed Nazeer Husain Dehlawi, menționat mai devreme, a fondat mișcarea *Ahl-e-Hadith*), Abd al-Aziz ibn Baz (1910-1999, care era chiar wahhabit saudit, nu doar salafist), Muhammad Ibn al-Uthaymeen (1925-2001), Muqbil bin Hadi al-Wadī'i (1933-2001, el fondând centrul mișcării *Salafi* de la *madrasa*/școala islamică din orașelul Dammaj aflat în nord-vestul Yemenului) etc.

Pe lângă școlile coranice de învățământ primar/elementar (*kuttab*), unde pur și simplu copiii sunt puși să memoreze Coranul, amintesc aici curriculumul tradițional *Dars-i-Nizami*, valabil pentru instituțiile islamice de învățământ atât de tip *madrasa*, cât și de tip *dar-ul-uluum*, acestea din urmă apărând printre musulmanii de pe subcontinentul indian.

Acest curriculum islamic *Dars-i-Nizami* cuprinde ca obiecte de studiu legea islamică (*Shari'a*), jurisprudența islamică (*fiqh*), istoria islamului (*tarikh*), sintaxa limbii arabe (*nahw*), morfologia arabei (*sarf*), limbile persană și Urdu, memorarea Coranului (*hifz*) și exegeza coranică (*tafsir*), fiind alcătuit în 1748 d.Hr. de către musulmani indieni precum Waliullah Dehlawi (1703-1762), care a susținut uciderea șiiților din regiunea Kashmir și persecutarea șiiților din orașe precum Delhi, Multan etc. de către afganii suniți ai Imperiului Durrani/Sadozai (1747-1826), respectiv Nizam-ud-Din as-Sihaalwi, care făcea



parte din grupul de învățați musulmani de la *Firangi Mahal* din orașul Lucknow.

În perioada 1919-1924, încă exista un grup de învățați musulmani în clădirea *Firangi Mahal*, aceștia alăturându-se și ei mișcării *Khilafa* (cunoscută și ca „Mișcarea musulmană indiană”), care era revoltată de desființarea Califatului Otoman (1517-1922/1923), care avea pretenții califale încă de la cucerirea Adrianopolului (Edirne) de către sultanul Murad I în 1362 și își avea originile încă de pe la 1299 d.Hr. odată cu invaziile pornite de către liderul tribal turc Osman I (de unde vine și numele de „otoman”). Este cunoscut faptul că „otomanii au fost portdrapelul islamului”<sup>10</sup>.

Mișcarea panislamistă indiană *Khilafa* propunea restaurarea califului otoman – ultimii patru fiind Abdul Hamid II (1876-1909), care l-a trimis cu succes ca emisar în India pe modernistul musulman Al-Afghani (1839-1897), Mehmed V (1909-1918), Mehmed VI (1918-1922), Abdulmejid II (1922-1924). Această mișcare violentă islamică *Khilafa* a fost responsabilă pentru uciderea a numeroși hinduși, mai ales în statul indian Kerala.

Curriculumul *Dars-i-Nizami* și-a dobândit numele de la precursorele școlilor religioase islamice (*madrasa*), precursore intitulate *Nizamiyya* și fondate în secolul al XI-lea d.Hr. în Iran de către vizirul persan Nizam al-Mulk al Imperiului Selgiucid (1037-1194 d.Hr.), care a fost continuat în Asia Mică (Anatolia), smulsă de la bizantini de către selgiucizi, de Sultanatul de Rum (1077-1308).

Având probabil rolul de a opri influența șiiților ismailiți, instituțiile sunite *Nizamiyya* au cea mai reprezentativă școală în Bagdad, numită *Nizamiyya* (construită în 1065 d.Hr.), unde a studiat poetul persan Sa‘di (1210-1291/1292) din Shiraz și unde studiase cel mai influent gânditor din întreaga istorie a islamului, anume sufitul antiintelectualist Al-Ghazali (1058-1111), care scrisese *Incoerența filozofilor* (*Tahafut al-Falasifa*), combătută de către raționalistul Ibn Rushd (1126-1198), cunoscut în latină ca Averroes și care a scris *Incoerența incoerenței* (*Tahafut at-tahafut*).

Revenind, pe plan juridic, salafiștii se impart în două categorii: cei care, în numele „raționamentului juridic independent” (*ijtihad*), resping orice fel de strictă „aderență” sau „conformare” (*taqlid*) la

---

<sup>10</sup> Abdelhamid Benachenhou, *Islamul*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016, p. 194.

una dintre cele patru mișcări de jurisprudență islamică sunită și care se lasă inspirați de toate la un loc, respectiv cei care rămân mai mult sau mai puțin fideli unuia dintre cele patru *madhab*-uri. Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703-1792), care, cu mai mult de un secol înainte ca mișcarea *Salafi* să apară în Egipt la sfârșitul secolului al XIX-lea, a fondat mișcarea reformistă de așa-zisă „trezire spirituală” *Wahhabi* în Arabia Saudită la mijlocul secolului al XVIII-lea, este, în concepția salafistă, nimic altceva decât un precursor al salafismului.

În orice caz, conform profesorului de studii persane Hamid Algar (născut în 1940) de la Universitatea Berkeley din California, situată pe coasta de vest (coasta pacifică) a Statelor Unite ale Americii, mișcările *Wahhabi* și *Salafi* au în comun disprețul pentru orice dezvoltare în cadrul civilizației islamice ulterioară primelor trei generații de musulmani (cunoscute ca „al-Salaf al-Salih”), integrarea în mișcarea *la-madhabi* prin neaderarea strict la nici una dintre cele patru școli juridice sunitice (*madhab*) și respingerea sufismului, inclusiv a oricăror practici devoționale paraislamice precum celebrarea zilei de naștere a lui Mahomed (din ziua de 12 *Rabi 'al-awwal*, cunoscută ca *Mawlid* sau, mai precis, *Mawlid al-Nabi al-Sharif*) ori pelerinajele la sanctuarele profeților, sufiților sau ale oricui altcuiva din istoria islamului.

Cu toate acestea, Hamid Algar insistă că, inițial, până ca wahhabiții să adopte tactica mai moderată a salafiților, au existat două deosebiri fundamentale între salafism și wahhabism, anume: că salafiștii s-au bazat mereu pe persuasiune în încercarea de a-i determina pe musulmanii moderați să adere la cauza islamului. Până în anii '60 și, mai ales, '70, când cele două mișcări sunitice au fuzionat, wahhabiții au folosit doar constrângerea prin violență. Salafiții au fost mereu informați în legătură cu crizele socio-economice și politice din spațiul islamic și, în general, de pe glob, în vreme ce wahhabiții nu au fost interesați de infiltrarea politică, ci mai mult de război. Astăzi Wahhabismul a ajuns să devină pur și simplu ramura din Arabia Saudită a salafismului, ce-i drept, cu o orientare ceva mai extremistă decât a salafiților din celelalte țări musulmane.

### III. Mișcări islamiste înrudite cu ideologiile Salafi și Wahhabi

Dimpreună cu mișcările extremiste sunitice *Salafi*, apărută în Egipt, și *Wahhabi* din Arabia Saudită, o seamă de alte mișcări islamiste au fost asociate cu ideologia violentă a *jihad*-ismului salafit,

anume: qutbismul/kotbismul (*Qutbiyya*, ideologie islamistă propusă de către membrul Frăției Musulmane egiptene pe nume Sayyid Qutb, care a trăit între 1906-1966); mișcarea *Sahwa* (*Al-Sahwa Al-Islamiyya* – „Trezirea Islamică”, ce constituie, alături de Wahhabismul din Arabia Saudită, o altă facțiune a salafismului saudit, care însă, spre deosebire de wahhabiți, caută prin Safar al-Hawali, născut în 1950, respectiv Salman al-Ouda, născut în 1955/1956, realizarea în Arabia Saudită a unei reforme politice momentan pașnice); madkhalismul (care reprezintă salafismul așa cum a fost promovat de către radicalistul Rabee al-Madhkali născut în 1931 și profesor la Universitatea Islamică din Medina); fundamentalismul islamic (cunoscut și ca „islamism” sau „islam politic” și care interpretează Coranul și *sunnah* – felul de a se purta al lui Mahomed în mod literalist, grupări islamice fundamentaliste fiind ISIL; Emiratul Caucaz, care a existat ca un succesor al Republicii cecene Icikeria între 7 octombrie 2007 - 17 august 2016; *Harakat al-Shabaab al-Mujahideen* (cunoscută pe scurt ca *Ash-Shabab*, adică „Tinerii”) din Somalia și care în 2013 au ucis 67 de civili, unii dintre ei prin tortură, în mall-ul *Westgate* din Nairobi – capitala Keniei –; *Boko Haram* – ISWA/ISWAP din nord-estul Nigeriei, însă activă și în Ciad, Niger și nordul Camerunului; *Ansar Dine*, care țintește aplicarea strictă a legii *Sharia* în Mali; *Ansar al-Sharia*, nume folosit de grupări radicale islamiste ce nu sunt interconectate din mai multe țări: în Asia – Yemen, Pakistan, Siria, respectiv în Africa – Libia, Tunisia, Mali, Mauritania, Egipt, Maroc) etc.

Alte exemple de manifestări *jihad*-iste sunt „revolta condusă de prințul Dipanegara în Java (1825-1830), *jihad*-ul predicat, în rândul pathanilor Yusufzai de la frontiera de nord-vest a Indiei, de Sayyid Ahmad Barelwi, în 1831, campania liderului cecen *Naqshbandi*, Shamil, împotriva rușilor, în Caucaz (1834-1859), și *jihad*-ul lui ‘Abd el-Kader împotriva francezilor, în Algeria (1839-1847). Nu toate aceste mișcări au fost dirijate ca o formă de rezistență împotriva europenilor: cea a lui Mahdi Muhammad ibn Abdullah din Sudan a fost inițial îndreptată împotriva ambițiilor imperiale ale egiptenilor sau «turcilor», despre care el considera că lăsasera islamul pe mâna străinilor; «Noua Sectă» din China, condusă de către un alt șeic *Naqshbandi*, Ma Ming Hsin, s-a găsit în spatele unei serii de revolte semnificative împotriva politicilor de sinizare

(de asimilare de către chinezi, n.t.) ale împăraților manciurieni, în cursul secolului al XIX-lea”<sup>11</sup>.

Legat de extremismul islamist din Rusia, trebuie cunoscut cazul Preotului Mucenic Daniil Sisoiev, care, din cauza faptului că în lucrarea sa *Căsătoria cu musulmanii* i-a descurajat pe rușii ortodocși să intre în legături matrimoniale cu adepții lui Mahomed, a fost martirizat prin împușcare de către un musulman în biserica Sfântul Apostol Toma din Moscova pe 19 noiembrie 2009. Asasinul său a fost, conform poliției din Federația Rusă, Beksultan Karykbekov, care s-a născut la Osh (al doilea oraș ca populație din Kîrgîzstan) și a fost arestat în orașul Mahacikala (capitala republicii autonome rusești Daghestan din Caucazul de Nord).

## Concluzii

Prezentarea în acest studiu a câtorva mișcări revivaliste din cadrul islamului contemporan este menită să pună în lumină încercările actuale ale musulmanilor de a regenera etosul islamic regăsit în Coran, pe care școli juridice, precum *Hanafi*, l-au edulcorat până când au produs secularismul Turciei contemporane. În spațiul arab (inclusiv în Tunisia – singura țară arabă în care este ilegală poligamia), în ciuda protestelor antiguvernamentale ale Primăverii arabe (decembrie 2010 – decembrie 2012), dreptul islamic încetinește palidele încercări de instaurare a democrației.

De altfel, „un punct comun al laicităților din țările islamice este faptul că ele sunt impuse de către stat, fără alt releu decât armata, în societăți cu atât mai îndărătnice cu cât decalajul între gradul de secularizare și măsurile laice este mai mare. Laicitatea și regimul autoritar tind să se confunde. Nicăieri în altă parte decât în țările musulmane opoziția față de regimurile laicizante nu s-a făcut într-un mod la fel de unanim în numele religiei”<sup>12</sup>.

Realitatea faptului că islamul constituie o piedică pentru democrație poate fi explicată prin afirmația lui Dimitrie Cantemir (care a locuit la Constantinopol/Istanbul aproape 22 de ani) potrivit

---

<sup>11</sup> Malise Ruthven, *Islamul. Foarte scurtă introducere*, Editura Allfa, București, 2004, p. 145.

<sup>12</sup> Pierre Jean Luizard, *Modernizarea țărilor islamice. Procesul de laicizare și regimurile autoritare implicate*, Editura Artemis, București, 2008, p. 216.

căreia „neamurile arabe, persane, turcești, tătărești și altele câte mai sunt, care cinstesc această credință rea, s-au robit întru această necuvântătoare și lesnicioasă credință pentru că la ei rânduielele rele se socotesc drept virtuți și rătăcirile drept răsplătire și cred că adevărata fericire stă în poftele trupești, în dorințele nedomolite, în dezmierdările neînfrânate și întru îngăduința liberă a păcătuirii”<sup>13</sup>.

---

<sup>13</sup> Dimitrie Cantemir, *Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane*, Editura Minerva, București, 1977, p. 36.